

Формування цілей сталого розвитку санаторно–курортних закладів

Предметом дослідження є теоретико–методологічні засади забезпечення сталого розвитку підприємств.

Метою дослідження є обґрунтування можливих варіантів формування цілей сталого розвитку при проектуванні процесів надання санаторно–курортних послуг підприємствами.

Методи дослідження. У дослідженні використано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі логічного узагальнення, системний, метод порівнянь, графічно–табличний, що дозволило забезпечити концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Запропоновано цілі та комплекс заходів для подолання бар'єрів впровадження стратегії сталого розвитку санаторно–курортних закладів.

Галузь застосування результатів. В галузі економічних наук та в практичній діяльності санаторно–курортних підприємств.

Висновки. Запропоновано формування концепції зміцнення соціально–економічної безпеки санаторно–курортного підприємства на засадах сталого розвитку, що надасть можливість подальшого проектування конкурентоспроможних бізнес–стратегій, яка вирізнятиме їх серед інших СКЗ, формуючи такий набір видів діяльності, що забезпечують споживачам оздоровчих послуг унікальну споживчу цінність, відмінну від пропозиції конкурентів, а підприємству – довготермінові економічні переваги.

Ключові слова: принципи, соціально–економічна безпека, сталий розвиток, концепція, санаторно–курортні підприємства.

СУББОТА М.В.
ІВАНИШИН В.В.
ЛОЯК Л.М.

Формирование целей устойчивого развития санаторно–курортных учреждений

Предметом исследования являются теоретико–методологические основы обеспечения устойчивого развития предприятий.

Целью исследования является обоснование возможных вариантов формирования целей устойчивого развития при проектировании процессов предоставления санаторно–курортных услуг предприятиями.

Методы исследования. В исследовании использованы совокупность научных методов и подходов, в том числе логического обобщения, системный, метод сравнений, графически–табличный, что позволило обеспечить концептуальное единство исследования.

Результаты работы. Предложено цели и комплекс мер по преодолению барьеров внедрения стратегии устойчивого развития санаторно–курортных учреждений.

Область применения результатов. В области экономических наук и в практической деятельности санаторно–курортных предприятий.

Выводы. Предложено формирование концепции укрепления социально–экономической безопасности санаторно–курортного предприятия на принципах устойчивого развития, что даст возможность дальнейшего проектирования конкурентоспособных бизнес–стратегий, которая будет выделять их среди других SKU, формируя такой набор видов деятельности, обеспечивающих потребителям оздоровительных услуг уникальную потребительскую ценность, отличающуюся от

предложения конкурентов, а предприятию – долгосрочные экономические преимущества.

Ключевые слова: *принципы, социально–экономическая безопасность, устойчивое развитие, концепция, санаторно–курортные предприятия.*

SUBOTA M.V.
IVANISHYN V.V.
LOYAK L.M.

Formation of goals of sustainable development of sanatoriums

The subject of research *is the theoretical and methodological principles of ensuring sustainable development of enterprises.*

The purpose of the study *is to substantiate the possible options for the formation of sustainable development goals in the design of processes for the provision of spa services by enterprises.*

Research methods. *The study used a set of scientific methods and approaches, including logical generalization, system, comparison method, graphical and tabular, which allowed to ensure the conceptual unity of the study.*

Results of work. *The goals and a set of measures for overcoming barriers to the implementation of the strategy of sustainable development of sanatoriums are proposed.*

Field of application of results. *In the field of economic sciences and in the practical activities of sanatoriums.*

Conclusions. *It is proposed to form the concept of strengthening the socio–economic security of the sanatorium on the basis of sustainable development, which will allow further design of competitive business strategies, which will distinguish them from other VCCs, forming a set of activities that provide consumers of health services unique consumer value, excellent from the offer of competitors, and the company – long–term economic benefits.*

Keywords: *principles, socio–economic security, sustainable development, concept, sanatorium enterprises.*

Постановка проблеми. У розвинутих країнах протягом останніх десятиліть все більше уваги приділяється питанням мінімізації негативних наслідків господарської діяльності на навколишнє природне середовища при виробництві та споживанні товарів і послуг. Зважаючи на Євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, вітчизняні суб'єкти господарювання, переорієнтовують політику менеджменту та концентрують її до інтеграції принципів сталого розвитку в стратегію розробки продуктів та послуг [1]. Важливу роль у створенні ВВП відіграють санаторно–курортні заклади (надалі СКЗ), які надають оздоровчі послуги та продукують санаторно–курортний продукт. Важливою передумовою забезпечення сталого розвитку СКЗ є зміцнення соціально–економічної безпеки (надалі СЕБ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами розвитку різних підприємств, в тому числі і питаннями забезпечення економічної безпеки займалися такі вчені як: С. Васильчак,

Т. Васильців, О. Галаченко, О. Драган, Ш. Жидяк, В. Іванишин, С. Ільяшенко, О. Ляшенко, В. Франчук та інші. Однак у працях вказаних авторів не висвітлено ряд питань, зокрема, які пов'язані із забезпечення процесів формування соціально–економічної безпеки санаторно–курортних підприємств.

Метою статті є дослідження можливих варіантів формування принципів сталого розвитку при проектуванні процесів надання санаторно–курортних послуг підприємствами.

Виклад основного матеріалу. При розробці концепції зміцнення соціально–економічної безпеки сталого розвитку санаторно–курортних закладів (надалі СЕБ СР СКЗ) дуже важливо враховувати взаємодію з представниками бізнесу та зовнішнім середовищем, яке безпосередньо не впливає на економічні показники підприємства, але є важливим для оцінки екологічної та соціальної цінності, яку воно створює. Впровадження стратегії СЕБ СР СКЗ вимагає інтеграції

екологічних та соціальних проблем у процес розробки оздоровчих послуг, який, крім того, повинен відповідати вимогам глобальної конкурентоспроможності, скорочення циклів виробництва та обслуговування, забезпечення високої якості за оптимальних витрат [2].

Науковцями було розроблено ряд підходів по впровадженню принципів сталого розвитку в розробку продуктів та послуг: Система продукт-послуга (PSS – Product-Service System), Система життєвого циклу (LCD – Life Cycle Design), Система екологічного проектування (DFE – Design for Environment). Вони представляють собою системні підходи до інтеграції екологічних проблем при розробці стратегій підприємств (Keoleian та Meneger, 1994). Методологія проектування для економічності X (DFX – Design for Excellence) також враховує велику кількість факторів для виробничих та сервісних підприємств [3], включаючи проектування впливу на довкілля, проектування системи обслуговування та ін. Однак методологія DFX не розглядає соціальні, екологічні та економічні аспекти сталого розвитку комплексно.

На нашу думку, метою сталого проектування санаторно-курортних послуг повинно бути задоволення потреб споживача за умови збереження балансу між соціальними, екологічними та економічними цілями СКЗ з метою забезпечення їх функціонування у довгостроковій перспективі. Для досягнення даної мети необхідно ввести поняття «концепція сталого обслуговування» та навести його визначення для подальшого застосування при розробці концепції зміцнення соціально-економічної безпеки СКЗ.

Відповідно до досліджень та враховуючи вже відомі наукові положення [4], концепція сталого обслуговування визначає основні принципи, шляхи та завдання проектування стратегій у сфері послуг, та урівноважує потреби клієнтів і стратегічні наміри підприємства. Виходячи із вищезазначеного, враховуючи те, що сталий розвиток віднесено до стратегічних цілей досліджуваних СКЗ, сформулюємо авторське тлумачення поняття "концепція сталого обслуговування" – як складна система фундаментальних знань про сферу обслуговування, яка визначає основні принципи, шляхи та завдання проектування стратегій у сфері надання послуг СКЗ, та урівноважує потреби споживачів послуг і стратегічні цілі підприємства за умови збереження балансу

між соціальними, екологічними та економічними складовими для забезпечення її функціонування у довгостроковій перспективі.

Зважаючи на те, що управлінські практики в сфері зміцнення СЕБ підприємств продовжують розвиватися у всьому світі у пошуках стратегій підвищення якості, зниження експлуатаційних витрат та зміцнення довіри споживачів, впровадження принципів сталого розвитку при проектуванні процесів надання санаторно-курортних послуг стає ключовим фактором формування конкурентних переваг СКЗ на ринку. Виходячи з цього необхідно враховувати багатовекторність у підходах до оцінки впливу системи економічної безпеки СКЗ на навколишнє природне середовище, споживачів послуг, працівників та місцевих громад.

На сьогоднішній день існує серйозна потреба у розробці комплексного підходу до впровадження принципів сталого розвитку в діяльність СКЗ, який також включатиме концепції, які застосовуються у інших суміжних галузях. Це дасть можливість підвищити рівень соціально-економічної безпеки СКЗ за рахунок переваг, які отримує підприємство при впровадженні принципів сталого розвитку. Такі підходи дозволять не тільки дослідити екологічні, соціальні та економічні ризики, пов'язані з процесами надання оздоровчих послуг СКЗ, але і дадуть можливість розробити ефективні комплексні рішення по їх попередженню та усуненню.

У розроблених Світовою організацією туризму (UNWTO) Рекомендаціях для розвитку сталого туризму у країнах, що розвиваються [5] сформовано дванадцять цілей сталого розвитку туристичної сфери, які є надважливими і при формуванні принципів концепції сталого розвитку СКЗ:

- Економічна доцільність – забезпечення життєздатності та конкурентоспроможності СКЗ для зміцнення економічних переваг у довгостроковій перспективі.
- Місцевий добробут – максимізація внеску СКЗ в економічне процвітання місцевої громади, включаючи податки, що утримуються на місцевому рівні.
- Якість зайнятості – збільшення кількості та підвищення якості робочих місць, створених за рахунок СКЗ, включаючи рівень оплати праці, умови обслуговування та доступність для всіх без дискримінації за статтю, расою, інвалідністю чи іншими способами.

- Соціальна рівність – досягнення широкого та справедливого розподілу економічних та соціальних вигод від господарської діяльності СКЗ на рівні місцевої громади, включаючи покращення можливостей, доходів та послуг, доступних для бідних.

- Задоволення потреб споживачів – забезпечення безпечного, якісного та повноцінного рівня надання оздоровчих послуг, доступних усім без дискримінації за статтю, расою, інвалідністю чи іншими способами.

- Місцевий контроль – залучення та розширення можливостей місцевих громад у плануванні та прийнятті рішень щодо управління та майбутнього розвитку санаторно–курортних підприємств в їх регіоні та консультації з іншими зацікавленими сторонами.

- Благополуччя громади – підтримка та забезпечення високих стандартів життя в місцевих громадах, включаючи соціальні гарантії та доступ до ресурсів, зручностей та систем життєзабезпечення, уникаючи будь–якої форми соціальної деградації чи експлуатації.

- Культурне багатство – повага та покращення у сфері підтримки історичної спадщини, автентичності культури та традицій місцевих громад.

- Фізична цілісність – підтримка та покращення якості ландшафтів, як міських, так і сільських, запобігання деградації навколишнього природного середовища.

- Біологічне різноманіття – підтримка збереження природних зон, середовища існування дикої природи та мінімізація збитків.

- Ефективність використання ресурсів – мінімізація використання дефіцитних та невідновлюваних ресурсів при розробці та експлуатації об'єктів та послуг СКЗ.

- Екологічна чистота – мінімізація забруднення повітря, води, земельних ресурсів та утворення відходів СКЗ і їх відвідувачами.

На основі проведеного огляду літературних джерел, можна сформулювати припущення, що впровадження принципів сталого розвитку в діяльність СКЗ призведе як до підвищення їх соціально–економічної безпеки, так і до поліпшення якості надання оздоровчих послуг. Для того, щоб оптимізувати переваги, які санаторно–курортне підприємство може отримати від впровадження концепції сталого розвитку, проведено дослідження наявних теоретичних основ (на основі огляду літератури по впровадженню принци-

пів сталості в медичній та туристичній сферах) та, існуючих закордонних практик по впровадженню принципів сталого розвитку. В ході дослідження було виявлено, що процеси надання послуг СКЗ можна поділити за такими напрямками впливу на досягнення цілей сталого розвитку з урахуванням постійного підвищення якості оздоровчих послуг та СЕБ СКЗ: навколишнє природне середовище, споживачі, співробітники та громада. На рисунку 1 зображено розширену модель сталого розвитку санаторно–курортних підприємств.

Економічні показники розвитку СКЗ виступають одним з основоположних індикаторів їх сталого розвитку та залежать від результатів діяльності підприємств, які вимірюються за допомогою продуктивності, зниження витрат, збільшення доходу, прибутку, грошового потоку та зростання бізнесу.

Основні функціональні цілі СКЗ зумовлюють формування необхідних основних елементів і загальної структури СЕБ СКЗ. Для підприємств сфери санаторно–курортних послуг нами визначено сім складових (рис. 2).

Необхідність постійної підтримки соціально–економічної безпеки зумовлена об'єктивною наявністю у кожного СКЗ завдань по забезпеченню стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності, зокрема при переході до стратегії сталого розвитку СКЗ, адже впровадження окремих принципів концепції на початковому етапі може вимагати додаткових капіталовкладень (у енергоефективність, підвищення кваліфікації працівників та ін.).

Рівень соціально–економічної безпеки залежить від того, наскільки ефективно менеджмент підприємства вживає заходів по попередженню та уникненню можливих загроз, усуненню згубних наслідків окремих негативних елементів зовнішнього і внутрішнього середовища [6], тобто від ефективності обраної стратегії сталого розвитку СКЗ.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку СКЗ можуть бути усвідомлені або неусвідомлені дії окремих суб'єктів господарювання (органи державної влади, конкуренти) [7]; збіг обставин об'єктивного характеру (стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття). При проектуванні господарської діяльності СКЗ відповідно до принципів сталого розвитку окрім уже існуючих негативних чинників, виникають додаткові бар'єри [8], які можуть перетворитися у по-

Рисунок 1. Розширена модель сталого розвитку санаторно-курортних підприємств за рахунок зміцнення СЕБ*

* Джерело: власна розробка автора

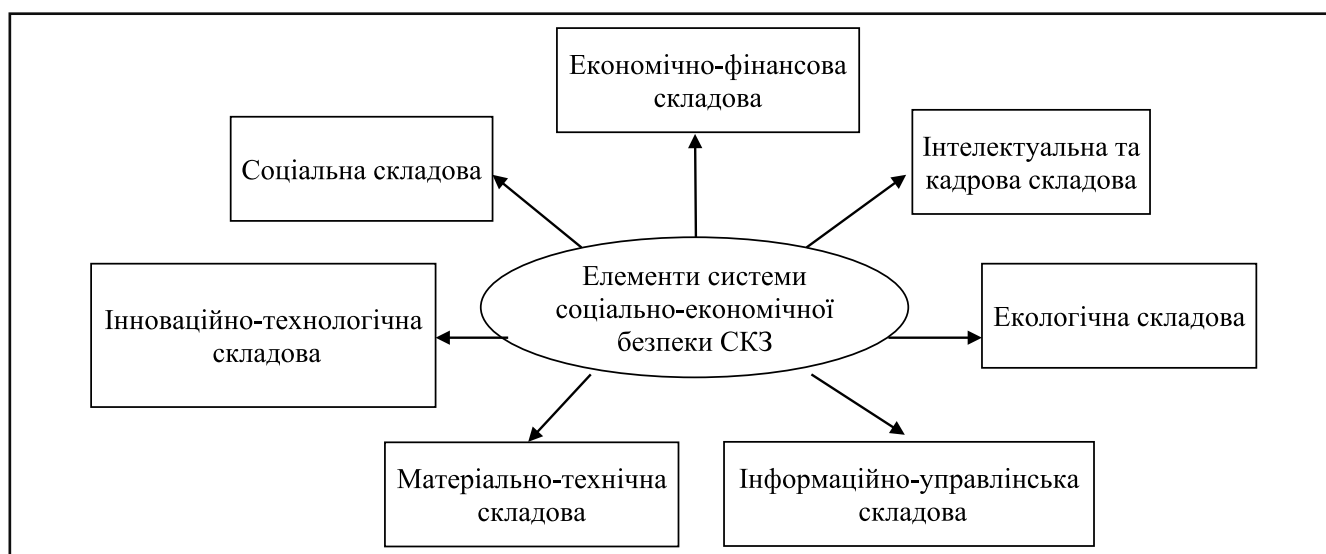

Рисунок 2. Функціональні складові соціально-економічної безпеки СКЗ*

* Джерело: власна розробка автора

Таблиця 1. Комплекс заходів для подолання бар'єрів впровадження стратегії сталого розвитку санаторно–курортних закладів *

Бар'єри	Стратегії
Відсутність концепції сталого розвитку СКЗ	Підвищення обізнаності шляхом проведення широкомасштабних інформаційних кампаній та навчання клієнтів
Відсутність знань про споживача та його вимоги	Підвищення кваліфікації працівників (лікар, медсестра)
Відсутність обізнаності та готовності платити більше за стале обслуговування серед споживачів	Плавне впровадження принципів сталого розвитку у систему постачання логістичних послуг задоволення попиту
Брак кваліфікованих кадрів	Підвищення стимулювання та рівня задоволеності працівників
Відсутність логістичної підтримки (постачальники послуг, інфраструктура, обладнання, інформаційні технології)	Моніторинг процесу впровадження сталого обслуговування
Невідповідність ресурсів / коштів / вартості проектування послуг	Оцінка продуктивності та контроль якості
Відсутність мотивації та стимулів для працівників	Визначення вимог споживачів та їх включення в процес проектування сталого обслуговування
Відсутність стандартів обслуговування та системи оцінки якості	Збір відгуків споживачів
Управлінський контроль (відсутність нагляду)	Зосередження уваги на інструментах удосконалення послуг та задоволенні вимог споживачів
Відсутність управління якістю	Включення питань сталого розвитку у проектування послуги
Проблема залученості працівників до процесу удосконалення	Впровадження принципів сталого розвитку у систему логістики, постачання та розподілу
Відсутність навчання, підвищення кваліфікації та розвитку персоналу	Урівноваження концепції сталого обслуговування з існуючою системою надання послуг
Проектування відповідних технологій та інформаційних систем	Дотримання принципів ощадливого менеджменту та забезпечення економічної ефективності
Відсутність ініціатив щодо сталого розвитку при проектуванні та експлуатації послуг	Диференціація
Відсутність підтримки вищого керівництва та сприятливої організаційної культури	
Відсутність узгодження між концепцією сталого обслуговування та системою надання послуг	
Не належне врахування ризиків в процесі проектування послуг	

* Джерело: сформовано автором

тенційні ризики для соціально–економічної безпеки СКЗ, тому необхідними є попередній аналіз можливих бар'єрів по впровадженню стратегії сталого розвитку підприємств у сфері санаторно–курортних послуг та визначення відповідних заходів по їх мінімізації. У таблиці 1 представлено вичерпний перелік перешкод для ефективного проектування санаторно–курортних послуг на засадах сталого розвитку оздоровчих підприємств та заходів по їх мінімізації.

При впровадженні концепції сталого розвитку СКЗ важливо обирати оптимальні стратегії, які дозволять підтримувати баланс між соціальними, екологічними та економічними цілями в умовах дефіциту ресурсів.

Висновки

Розробка концепції зміцнення соціально–економічної безпеки санаторно–курортного підприємства на засадах сталого розвитку надасть можливість подальшого проектування конкурентоспроможних бізнес–стратегій, що вирізнятиме

їх серед інших СКЗ, формуючи такий набір видів діяльності, які забезпечують споживачам оздоровчих послуг унікальну споживчу цінність, відмінну від пропозиції конкурентів, а підприємству – довготермінові економічні переваги.

Список використаних джерел

1. Субота М.В. Сталий розвиток підприємств в контексті соціально–економічної безпеки: монографія. Кам'янець–Подільський, 2020. 400 с.
2. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми забезпечення: Монографія. Львів: Арал, 2008. 386 с.
3. Kuo T.C., Huang S.H., Zhang H.C. Design for manufacture and design for 'X': concepts, applications, and perspectives. *Comput. Ind. Eng.* 2001. №41 (3), p. 241–260.
4. Goldstein S.M., Johnston R., Duffy, J. Rao, J. The service concept: the missing link in service design research? *Prod. Oper. Manag.* 2002. №20 (2), p. 121–134.
5. UNWTO. Sustainable Tourism for Development Guidebook. 2013. URL: <http://whc.unesco.org/sustainabletourismtoolkit/sites/default/files/13.%20>

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

UNWTO%20%282013%29%20Sustainable%20Tourism%20for%20Development%20Guidebook.pdf (Last accessed:).

6. Горфинкеля В.Я., Швандара В.А. Экономика предприятия. Москва: ЮНИТИ–ДАНА, 2007. URL: <http://www.alleng.ru/d/econ/econ026.html>.

7. Ляшенко О., Безбожний В. Значення соціально–економічної безпеки підприємства як функція сучасного менеджменту. Наукові праці ДОНТУ: Економіка. 2007. №. 33. С. 66–70.

8. Васильчак С.В., Жидяк О.Р. Інноваційний розвиток спеціалізованих підприємств рекреаційної індустрії та їх вплив на аграрну сферу. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. Львів, 2016. Т. 15. No 2 (56). С. 37.

References

1. Subota M.V. Stalyi rozvytok pidpryemstv v konteksti sotsialno–ekonomichnoi bezpeky: monohrafiia. Kamianets–Podilskyi, 2020. 400 s.

2. Vasylytsiv T.H. Ekonomichna bezpeka pidpryemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia: Monohrafiia. Lviv: Aral, 2008. 386 s.

3. Kuo T.C., Huang S.H., Zhang H.C. Design for manufacture and design for 'X': concepts, applications, and perspectives. Comput. Ind. Eng. 2001. №41 (3), p. 241–260.

4. Goldstein S.M., Johnston R., Duffy, J. Rao, J. The service concept: the missing link in service design research? Prod. Oper. Manag. 2002. №20 (2), p. 121–134.

5. UNWTO. Sustainable Tourism for Development Guidebook. 2013. URL: <http://whc.unesco.org/sustainabletourismtoolkit/sites/default/files/13.%20UNWTO%20%282013%29%20Sustainable%20Tourism%20for%20Development%20Guidebook.pdf> (Last accessed:).

6. Gorfinkelya V.Ya., Shvandara V.A. Ekonomika predpriyatiya. Moskva: YuNITI–DANA, 2007. URL: <http://www.alleng.ru/d/econ/econ026.html>.

7. Liashenko O., Bezbozhnyi V. Znachennia sotsialno–ekonomichnon bezpeky pidpryemstva yak funktsiia suchasnoho menedzhmentu. Naukovi pratsi DONTU: Ekonomika. 2007. №. 33. С. 66–70.

8. Vasylychak S.V., Zhydiak O.R. Innovatsiy'nyy' rozvytok spetsializovanykh pidpryemstv rekreatsij'non industrin ta pkh vplyv na ahrarnu sferu. Naukovyy' visnyk LNUVMBT imeni S.Z. Gzhytskoho. Lviv, 2016. T. 15. No 2 (56). S. 37.

Дані про авторів

Субота Микола Васильович,

к.е.н., Подільський державний аграрно–технічний університет

Іванишин Володимир Васильович,

д.е.н., професор, Подільський державний аграрно–технічний університет

Лояк Лілія Миколаївна,

к.е.н., доцент кафедри готельно–ресторанної та курортної справи ДВНЗ

ORCID 0000–0003–3414–7302

e–mail: lojak@ukr.net

Данные об авторах

Суббота Николай Васильевич,

к.э.н., Подольский государственный аграрно–технический университет

Иванишин Владимир Васильевич,

д.э.н., профессор, Подольский государственный аграрно–технический университет

Лояк Лилия Николаевна,

к.э.н., доцент кафедры гостинично–ресторанного и курортного дела ДВНЗ

ORCID 0000–0003–3414–7302

e–mail: lojak@ukr.net

Data about the authors

Mykola Subota,

Ph.D., Podolsk State Agrarian Technical University

Volodymyr Ivanyshyn,

Doctor of Economics, Professor State Agrarian and Engineering University in Podilya

Liliya Loyak,

PhD in Economics, Associate professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ORCID 0000–0003–3414–7302

e–mail: lojak@ukr.net